

Buugga Yoo'eel iyo Kaniisadda La'odikiya ee Toddobaadka-Maalinta Adventistka ah - Lambarka Afar iyo Toban

Jeff Pippenger
2025-12-20

Lambarka Afar iyo Toban

Taariikhda “shuqullada yaabka leh ee Ilaah” waxa kale oo lagu metelaa su'aasha nebiyaysan ee ah “ilaa goormaan.” Taariikhda lagu metelay labadan astaamood, iyo astaamo kale oo badan, waxay meteshaa wakhtiga shaabadaynta ee boqol iyo afar iyo afartan kun. Muddadaas dhexdeeda waxa ka jira dood ku saabsan farriinta roobka dambe ee runta ah iyo farriimo kale oo badan oo been ah. Waxa jira oo keliya hal farriin oo roobka dambe ah oo dhab ah. Xariiqda qisada ee taariikhda quduuska ah ee Ilaah ku sameeyo shuqulladiisa yaabka leh waxa lagu dhex dhigay macnaha guud ee kitaabka Yoo'eel, halkaas oo “khamriga cusub” laga gooyo dabaqad ka mid ah, iyada oo lagu shubayo dabaqadda kale.

Waxa kitaabka Yoo'eel ku jira isbarbardhigyo dhawr ah oo mudan in la ogaado. Asalka erayga “masaalku” wuxuu ka dhigan yahay “ag-dhigid,” wuxuuna asal ahaan xanbaarsan yahay isbarbardhig u dhexeeya laba nooc. Mar hore ayaannu taabannay qaar ka mid ah “isbarbardhigyada” ku jira kitaabka Yoo'eel, annagoo tilmaannay in taajka kibirka ee ay xidhaan kuwa sakhraansan ee Yerusalaam u taliya lagu barbardhigay kuwa xidhan taajka ammaanta. Weli ma aannu muujin sida astaanta farxaddu ay uga soo horjeedo, hase yeeshee ay u tahay dhiggeeda, ceebowga; laakiinse sidaas bay tahay, waxaana aannu damacsannahay in aannu taas muujinno. Mawduuca alfa iyo omega-na sidoo kale wuxuu ku yaal kitaabka Yoo'eel, mabda'aas ah in kii hore uu tuso kii dambe ayaana sidoo kale lagu xaqiijiyey labada khudbo ee Butros ee ku jira kitaabka Falimaha Rasuullada.

Cutubka labaad ee Falimaha Rasuullada wuxuu dhacayaa maalinta Bentekoste saacadda 9-ka subaxnimo (saacaddii saddexaad), halka cutubka saddexaad uu yahay saacaddii sagaalaad (3-da galabnimo), oo ah wakhtigii allabariga fiidkii. Falimaha Rasuullada 2, farriinta Butros ku dhawaaqayo waxay ka dhacaysaa qolka sare ee guri gaar loo leeyahay, laakiin khudbaddiisa cutubka 3 waxaa lagu jeedinayaa macbudka. Labadaba waxaa isu xira baaqa tobadkeenka ee ku jira kulanka kasta. Isla farriin, laba goobood oo juqraafiyeed, kuwaas oo matalaya astaanta labanlaab ku dhex jirta farriinta Bentekostaha ee u kala qaybsan barxadda iyo macbudka. Muujintii 11, Yooxanaa waxaa lagu amray inuu cabbiro macbudka, laakiin ka tago barxadda, maxaa yeelay waxaa la siiyey quruumaha aan Yuhuudda ahayn.

Oo waxaa lay siiyey cawsduur u eg ul; malaa'igtiina way istaagtay iyadoo leh, Kac, oo cabbir macbudka Ilaah, iyo meesha allabariga, iyo kuwa ku dhex caabuda. Laakiin barxadda ka baxsan macbudka dibadda uga tag, hana cabbirin; waayo waxaa la siiyey quruumaha aan Yuhuudda ahayn; oo magaalada quduuska ahna waxay ku tuman doonaan laba iyo afartan

bilood. Muujintii 11:1, 2.

Sidaas daraaddeed, labanlaabidda labada khudbo iyo kala qaybinta goobta ay labada khudbo ka kala dhaceen waxay tilmaamayaan laba dhagaystayaal oo roobka dambe ah ee kitaabka Yoo'eel ku xusan. Mid ka mid ah dhagaystayaashaas waa quruumaha aan Yuhuudda ahayn ee macbudka dibaddiisa jooga, kan kalena waa Yuhuudda ku jirta macbudka. Xukunka kuwa nool marka la joogo, guriga Ilaah ayaa marka hore la xukumaa; laga bilaabo 9/11 ilaa sharciga Axadda macbudka ayaa la xukumaa, laga bilaabo sharciga Axaddana ilaa xidhitaanka wakhtiga nimcadu u bannaan tahay aadanaha quruumaha aan Yuhuudda ahayn ayaa la xukumaa. Xukunkaasu wuxuu dhacaa inta lagu jiro roobka dambe oo Butros ku aqoonsaday in lagu soo bandhigay kitaabka Yoo'eel. Waxa barxadda (quruumaha aan Yuhuudda ahayn) iyo macbudku (kaniisadda Ilaah) ku mataleen kala qaybinta ku jirta Falimaha Rasuullada cutubyada labaad iyo saddexaad, ayaa sidoo kale ah kala soocidda ku jirta Yoo'eel ee roobka hore iyo roobka dambe. Roobkii hore wuxuu yimid 9/11 waxaana la shubayaa inta macbudka Ilaah la xukumayo. Marka hawshaasu dhammaato, roobka dambe waxaa lagu shubayaa quruumaha aan Yuhuudda ahayn ee ku jira barxadda.

Haddaba, haddaba reer Siyoonow, oo ku reyreeya Rabbiga Ilaahiinna ah; waayo, isagu wuxuu idin siiyey roobkii hore si qiyaasan, oo wuxuu idiin soo dejin doonaa roobka, kaasoo ah roobkii hore iyo roobkii dambe, bisha kowaad. Yoo'eel 2:23.

Hadda ma aha ujeeddadaydu wakhtigan inaan qeexo kala-duwanaanshaha nebiyadeed ee u dhexeeya farxadda iyo in la ceeboobo, laakiin aayaddu waxay dadka Ilaah ku wargelinaysaa inay “farxaan” sababta oo ah farriinta roobka dambe. Farriinta roobka dambe waxay ku soo saartaa dadka Ilaah farxad nebiyadeed. Taas marka la yidhaahdo, mawduuca roobka hore ama roobka baradka ah, oo uu ku xigo roobka dambe, waa sawir ka mid ah dhagaxii turunturoodka ee dhinac loo dhigay oo lala yaabay. Astaanta dhagaxa geeska ee ugu dambaynta noqda dhagaxa madaxda waa waxa yaabka leh indhaha Ilaah iyo dadkiisaba.

Dhagaxa yaabka leh wuxuu ka dhigan yahay Alfa iyo Oomeega waxsii sheegista. Mabda'a alfa iyo oomeega marka loo eego adeegsiga waxsii sheegista waxaa si isdaba joog ah loogu aqoonsaday Alfa iyo Oomeega Eraygiisa, isagaana ah Erayga. Sababtaas aawadeed, waxa mabda'gan laga muujiyey waxaa naloo muujiyey innaga iyo carruurteenna weligeedba. Sannadka 1863 waa dhagaxa madaxa ee waxsii sheegista Kitaabka Quduuska ah, waana dhagaxa madaxa ee xilligii malaa'igta saddexaad laga bilaabo 1844 ilaa 1863. 1844 wuxuu ahaa dhagaxa aasaaska, 1863-na dhagaxa madaxa ee xilligaas waxsii sheegista. 1844 ilaa 1863 waa xilli waxsii sheegis ah oo la aasaasay, sida 538 ilaa 1798 ay u tahay mid la aasaasay. Xaqiiqda ah in aadanuhu aanu garanayn wax Ilaah aasaasay, kama dhigayso shaygaas inaanu ahayn mid la aasaasay!

Waxaannu maqaalkii hore ku soo gabagabaynay tuducan soo socda.

“Waxaa lay tusay in xidhiidhkiisu uu dadka Ilaah la lahaa uu, dhinacyo qaarkood, la mid ahaa kii Muuse uu reer binu Israa'iil la lahaa. Waxaa jiray kuwo ka gunuunacayay Muuse markii ay jireen durufo adag, waxaana sidoo kale jiray kuwo isaga ka gunuunacayay.” Testimonies, volume 3, 85.

Sannadkii 1863, James White waxaa “xaalado qaarkood” loo metelay “Muuse oo reer binu Israa’iil u ah.”

Muddadii 1844 ilaa 1863 waxaa tusaale ahaan loo sawiray muddadii ka bilaabatay samatabbixintii Badda Cas ilaa Qaadeeshii kowaad. Qaadeeshii kowaad waa alfa, Qaadeeshii labaadna waa omega—taasoo bixisa laba xilli oo afartan sano ah oo ku dhammaada Qaadeesh, labaduba na waxay ku dhammaadeen fallaago.

Ruuxa Waxsii sheegiddu waxay iswaafajisaa gudubkii Badda Cas iyo niyad-jabkii weynaa ee 1844. Kitaabku wuxuu iswaafajisaa gudubkii Badda Cas iyo iskutallaabta, waxaana Walaashii White ay xaqiijisaa in niyad-jabkii xertii ee iskutallaabta uu tusaale u ahaa niyad-jabkii weynaa ee 1844. Waxay ahayd doonista Rabbiga in si toos ah loogu galo Dhulka Ballanqaadka, calaamadda juqraafiyeed ee gelitaanka Dhulka Ballanqaadkuna waxay ahayd Yerixoo; waana meesha, toddobaadkan labaad ee Diseembar, 2025, ay qadiimibaadhayaashu hadda ka qodeen Yerixoodii hore—hase yeeshee iyagoo argagaxsan uun bay ogaadeen in derbiyadii dumay ee ay halkaas ka heleen ay dhammaantood bannaanka u dhaceen, ee aanay gudaha ugu dhicin sida had iyo goor ku dhacda inta lagu jiro go’doomin. Go’doomin qadiimi ah derbiyada waa la garaaci jiray oo gudaha ayaa loo riixi jiray. Yerixoo se sidaas may ahayn.

Markaasaa dadkii qayliyeen markii wadaaddadii buunankii afuufeen; oo waxaa dhacday, markii dadkii maqlaan dhawaaqa buunka, in dadkii qayliyeen qaylo weyn, darbigiina si siman ayuu u dumay; sidaas darteedna dadkii waxay kor ugu galeen magaalada, nin waluba si toos ah hortiisa, oo magaaladiina way qabsadeen. Yashuuca 6:20.

Khubarada qadiimiga ahi waxa kale oo ay heleen dhalooyin ay cunto ku jirtay, taas oo muujinaysa in markii derbiyadu dumayeen aanu jirin go’doomin dheer oo daba dheeraatay. Waxa kale oo ay ka jawaabtay su’aal ka dhex jirtay kooxda khubarada qadiimiga ah oo ku saabsan sababta diiwaanka kitaabiga ah ee dhiciddii Yerixoo u sheegay in ay “kor ugu” galeen Yerixoo iyagoo maraya buur yar ama meel kor u kac ah, taas oo ay hadda og yihiin in la samaysmay markii derbiyadu dibadda u dumeen.

Caqabaddii ugu horraysay ee ku dhawaaqday gelitaanka Dhulkii Ballanqaadka ahaa waxay ahayd Yerixoo, magaalo leh saamayn iyo hodantinimo. Yerixoo waa 1863, Yerixoonna waa mawduuc ka mid ah waxsii-sheegidda Kitaabka Quduuska ah, ma aha oo keliya sida tusaale u ah muddada sharciga Axadda, laakiin sidoo kale iyadoo lala xidhiidhinayo dhicitaankeeda iyo dib-u-soo-kicitaankeeda. Yerixoo sidoo kale waxay lahayd habaarkeedii nebiyadeed ee gaarka ahaa oo lagu dhawaaqay korkeed. Yashuuca wuxuu habaar ku dhawaaqay ninkii dib u dhisi lahaa Yerixoo, isagoo sidaas samaynaya wuxuu caddeeyey in ninka dib u dhisa Yerixoo uu lumin doono wiilashiisa ugu yar iyo ugu weyn dhismaha dib loogu dhisayo magaaladaas la habaareeyey. Mid ka mid ah wiilasha ayaa lagu waayi lahaa marka aasaaska la dhigayey, kan kalena marka albaabka la taagayey. Waxsii-sheegiddaas waa la oofiyeey, diiwaanka oofitaankeedana waxaa lagu qoray Kitaabka Quduuska ah, taasoo Yerixoo ka dhigaysa astaan Kitaabi ah oo la aasaasay.

Burburkeedii taariikheed gudaheeda, iyo habaarkeedii nebiyadeed, oo uu ku xigay rumoobiddii taariikheed ee waxsii sheegiddaas, waxaynu ka helaynaa saddex markhaati oo Yerixoo kaga

hadlaya sannadkii 1863. Dhammaan saddexdaas markhaatifurba waa in lagu dabaqaa 1863. Saddexdaas markhaati waxay isla taagan yihiin sida saddex Muuse ay si nebiyaysan u taagan yihiin dhammaadka muddadooda afartan sannadood ee kala duwan. Mid ka mid ah muddadaas afartan sannadood ah wuxuu si cad ula jaanqaadayaa taariikhda Millerite-ka, taasoo caddaynaysa in dhammaan saddexda matalaad ee Muuse ee dhammaadka xilli kasta oo afartan sannadood ahi ay la jaanqaadayaan taariikhda 1863—taariikhda malaa'igta saddexaad.

Laba ka mid ah saddexdaas markhaati ee afartankii sannadood ee Muuse waxay ku dhammaadaan Qaadeesh; gunaanadka saddexaad ee afartanka sannadoodna wuxuu ahaa Webiga Urdun, gunaanadka labaadna wuxuu ahaa Badda Cas. Gunaanadka afartankii sannadood ee ugu horreeyeyna wuxuu ahaa Muuse oo ka cararay Masar. Saddexduba waxay tilmaamayaan ka bixitaan Masar ah oo ah dhammaystirka wax sii sheegiddii Ibraahim ee afarta boqol iyo soddonka sannadood ee addoonsiga Masar.

Saddexdii xilli ee afartan sannadood ahaa ee Muuse, kuwaas oo dhammaadkoodu (dhagaxii gunaanadka) u taagan yahay nooc ka mid ah samatabbixinta Masar, waxay ahaayeen dhammaystirka wax sii sheegiddii Ibraahim ee ku saabsanaa maxaabiisnimada lagu geli doono iyo samatabbixinta laga bixi doono addoonsiga Masar. Sida samatabbixiyihii la sii sheegay ee ballan-axdiga Ibraahim, Muuse qudhiisu wuxuu ku bilaabmay in laga badbaadiyo biyaha, sida magiciisu ka dhigan yahay. Intaas dabadeed Muuse wuxuu dadka Ilaah ku hoggaamiyey biyihii Badda Cas, ka dibna wuxuu geeyey xeebta samatabbixinta, taas oo uu matalayey Webiga Urdun. Alfa-nimada nolosha Muuse waxay ahayd badbaadinta laga badbaadiyey biyaha Niil, omega-duna waxay ahayd badbaadinta ay metelayeen biyaha Webiga Urdun. Alfa-nimada nolosha Muuse, sida ay u muujisay waayo-aragnimada lagu qeexay magiciisa iyo waalidkiis, iyadoo ay ahaayeen waalid cibaado leh oo ogaa in ilmuhu lagu xukumay dhimasho, sida uu afartan sannadood ka dib ahaan lahaa markii uu dilay ninkii Masriga ahaa. Iyagoo ah waalid cibaado leh oo ogaa in wiilkoodu u baahan yahay in laga badbaadiyo xukunka dilka, waxay u diyaariyeen doon, taas oo ka gudubtay dunidii Cibraaniyada una gudubtay dunidii Masaarida, sida Muuse uu dhammaadka afartan sannadood uga tegey dunidii Masaarida una galay dunidii Cibraaniyada.

Muuse wuxuu ku celiyey qisadii Nuux badbaadintiisii biyaha dhexdeeda. Xusidda ugu horraysa ee Muuse sida “samatabbixiyaha” ee waxsii sheegiddii axdiga Ibraahim ee afar boqol iyo soddonka sannadood waxay ahayd ku-celin taariikhdii uu Ilaah axdi kula galay binu-aadmiga, sidaas darteedna waxay isu keentay waxsii sheegiddii axdiga Ibraahim ee qoom la doortay iyo ballanqaadkii axdiga ee loo sameeyey binu-aadmiga oo dhan. Tani waxay tilmaamaysaa baabtiis ku jira wareejintii ilmihii Muuse loo dhiibay gabadhii Fircoon, waayo dhimashada waxaa qiray hawshii waalidka, aaskana waxaa metelaya sanduuqii biyaha dul saarnaa, sarakicidduna waa gabadhii Fircoon.

Nolosha Muuse waxay ku bilaabmaysaa iyadoo la matalayo baabtiiskii sanduuqii Nuux. Sidaas awgeed, tan waxay ka dhigan tahay in bilowgiiba tirada “8” lala xidhiidhiyo Muuse, waayo xididka xiriirkiisa axdiga ahi wuxuu ka bilaabmay tirada “8” ee ka timid axdigii Nuux, shaqadiisuna waxay ahayd inuu dejiyo qaynuunka gudniinka maalinta “siddeedaad”. Dabadeed waa la tijaabiyey, wuuna ku dhacay isla qaynuunkaas. Nolosha Muuse waxay ku bilaabmaysaa baabtiis, afartan

sannadood ka dibna waxaa jira dhimasho (Masri ah) oo calaamad u noqota barta uu ku dhinto Muusihii Masriga ahaa oo uu si gaar ah ugu noqdo wiilkii Ibraahim. Bilowga iyo dhammaadka afartankii sannadood ee ugu horreeyey ee Muuse waxaa matala baabtiis. Kii ugu horreeyey wuxuu tilmaamay kala-guur ka yimid Cibraani ilaa Masri, kii dambena ka yimid Masri ilaa Cibraani. Afartan sannadood ka dib taas, Muuse wuxuu dadka Ilaah mariyey baabtiiskii Badda Cas, isagoo ku sii jeeda baabtiiska Urdun, kaasuusan weligiis gaadhin.

Dadka Ilaah oo uu hoggaaminayo Yashuuca waxay galeen Dhulkii Ballanqaadka isagoo Muuse la'aan ah, waayo isagu wuu dhintay wax yar ka hor intii aan la gaadhin baabtiiskii Webiga Urdun. Muuse wuxuu yidhi, Butrosna wuu ku celiyey, in Rabbiga Ilaahiinna ah idiin kicin doono nebi la mid ah Muuse. Nebigii uu Muuse astaan ahaan u tilmaamay wuxuu ahaa Masiixa, oo Isagu shaqadiisii wuxuu ka bilaabay si qumman meeshii Muuse kaga hadhay. Wuxuu shaqadiisa ka bilaabay baabtiiskiisii, baabtiiskaasuna wuxuu ahaa isla goobtii saxda ahayd ee Yashuucu ku baabtiisay Israa'iiltii hore markii ay Urdun ka gudbayeen oo ay gelayeen Dhulkii Ballanqaadka. Injiilladu waxay inoo sheegayaan in Yooxanaa uu wax ku baabtiisayay Beytabara, taas oo ah goobta laga gudbo, macneheeduna yahay meel dooni laga raaco.

Badda Cas waa astaanta fallaagada Masar, taasoo maragtii nebinnimo ee Muuse ee xariiqdan ku sugaysa inay run tahay. Webiga Niil ilaa Badda Cas (mararka qaarkoodna webi baa loo yeedhaa), dabadeedna ilaa Urdun. Muuse, oo macnihiisu yahay “kan biyaha laga soo badbaadiyey,” maraggiisa wuxuu ka bilaabaa kuna ku soo gabagabeeyaa biyaha samatabbixinta, mid kasta oo biyahaas ka mid ahna waxay muujiyaan laba nooc oo caabudayaal ah.

Afartanka sano ee ugu horraysay ee Muuse waxay matalayaan farriinta malaa'igta kowaad, afartanka sano ee labaadna waa tan malaa'igta labaad, tan saddexaadna waxay tahay tan malaa'igta saddexaad. Saddexda malaa'igoodba waxay leeyihiin astaamahooda nebiyadeed ee gaarka ah, sida in saddexda farriimood oo dhammu ay ku matalan yihiin farriinta kowaad. Waxaannu ifafaalahan si fagaare ah u caddaynaynay sannado badan annagoo ku xidhnayn saddexda cutub ee ugu horreeya ee kitaabka Daanyeel.

Daani'eel cutubka kowaad ayuu Ilaah ka cabsaday oo wuu diiday inuu cuno cuntadii Baabuloon, Ilaahna wuu ammaanay imtixaankii labaad ee cunto iyo muuqaalka la socday, kaas oo horseeday xukunkii iyo imtixaankii saddexaad ee Nebukadnesar qudhiisu fuliyey. Daani'eel cutubka kowaad waa malaa'igta kowaad ee Muujintii afar iyo tobnaad oo ku dhawaaqaysa, “Ilaah ka cabsada,” “ammaanna siiya,” sidii Daani'eel yeelay imtixaankii labaad ee cunto iyo muuqaalka, waayo “saacaddii xukunka” Nebukadnesar way timid.

Afartankii sano ee ugu horreeyey ee nolosha Muuse waxay ku bilaabmeen sababta oo ah waalidkiis waxay ka cabsadeen Ilaah. Markii gabadhii Fircoon ay sanduuqii ku aragtay biyaha dhexdeeda, Muuse wuxuu ka gudbay imtixaankii labaad, kaas oo ah imtixaan muuqaal ah. Dabadeed gabadhii Fircoon waxay go'aamisay inaanu dhimanayn. Xukunna wuxuu yimid dhammaadkii afartankii sano ee ugu horreeyey, markii uu Masrigii dilay oo ay ku khasabtay inuu Masar ka cararo.

Afartankii labaad ee afartan sannadood, malaa'igtii labaad ee Muujintii afar iyo tobnaad oo ku dhawaaqaysay dhiciddii Baabuloon waxaa astaan ahaan u muujisay dhiciddii Masar. Dhiciddaas

gudaheeda, dhammaadkii afartan sannadood waxaa jiray muujin weyn oo xoogga Ilaah ah, sidii ay u jirtay dhammaadkii farriintii malaa'igta labaad intii lagu jiray Qayladii Saqda-Dhexe ee 1844.

Afartanka sano ee afraad wuxuu ka bilaabmaa iyadoo xukunka dhimashada lagu dhawaaqay ku dhowaad shirka oo dhan, wuxuuna ku dhammaadaa xukunka dhimashada ee lagu riday hoggaamiyihii shirkaas.

Walaashu White waxay caddeyneysaa in shaqadeenu tahay inaan isku darsanno farriimaha saddexda malaa'igood.

“Rabbigu wuxuu ku dhow yahay inuu dunida ku ciqaabo xumaanteed. Wuxuu ku dhow yahay inuu hay'adaha diimeedka ku ciqaabo diidmadooda iftiinka iyo runta la siiyey. Farriinta weyn ee isu geysa farriimaha malaa'igta kowaad, labaad, iyo saddexaad waa in dunida la gaadhsiiyo. Tani waa inay noqotaa culayska shaqadeenna.” The Seventh-day Adventist Bible Commentary, mugga 7, 950.

Afartankii ugu horreeyey ee afartan sannadood ee Muuse waxay metelaan malaa'igta kowaad ee Muujintii afar iyo tobnaad, muddadiisii labaad ee afartan sannadoodna waa malaa'igta labaad, muddada saddexaad ee afartan sannadoodna waa malaa'igta saddexaad. “Farriinteenna weyn” waa in la isu geeyo “farriimaha malaa'igta kowaad, labaad, iyo saddexaad,” taas oo dhigaysa dhammaan saddexda calaamadood ee Muuse sannadka 1863, sidaas darteedna saddex Muuse xilliga sharciga Axadda.

1844 ilaa 1863 waxa ku jira laba markhaati oo labadaas xilli ee afartan-sano ah ee u horseeday Qaadeesh. Waxyi-gu wuxuu caddeeyaa in mid saddexaad aanu jiri karin la'aanteed mid kowaad iyo mid labaad, sidaas darteed afartankii sano ee ugu horreeyey nolosha Muuse waa inay sidoo kale metelaan 1844 ilaa 1863. Muuse wuxuu dilayaa Masrigii sannadka 1863, waxaana la socda Muuse oo Usha ku dhuftaya Dhagaxa isaga oo adeegsanaya ushiisa amar-ku-taaglaynta, iyo sidoo kale markii Muuse uu weyddiisto inuu arko ammaanta Ilaah taariikhda fallaagadii dibiga dahabka ah. Waxaa jira saddex Muuse sannadka 1863 iyo sharciga Axadda, dhammaantoodna waa afartan jir.

Saddexda xilli ee Muuse mid kastaa waxa uu ka kooban yahay samatabbixin biyo lagu maro; Muuse oo ku jira dambiisha waxa uu la jaanqaadayaa Muuse oo dhex maraya Badda Cas, taas oo la jaanqaadaysa Muuse laba jeer ka taagan Webiga Urdun: Niil, Badda Cas, iyo laba jeer Urdun. Biyaha samatabbixinta ayaa lagu matalay mid kasta oo ka mid ah saddexda xilli, waayo dhammaantood waxay la jaanqaadaan xilliga biyaha samatabbixintu la daadsho inta lagu jiro xilliga roobka dambe.

Dhamaadka muddadii saddexaad ee afartan sannadood Muuse wuxuu ushiisii ku dhuftay Dhagaxii. Dhamaadka afartankii labaad ushiisii waxay kala qaybisay Baddii Casayd. Dhamaadka afartankii kowaad, wuxuu diiday ushii taliskii Masar, wuxuuna doortay inuu la silco dadkiisa.

Dhamaadka xilligii kowaad waxaa dhintay nin Masaari ah, oo dhamaadka xilligii labaadna waxaa dhintay ciidankii, curadyadii, iyo hoggaankii Masar. Dhamaadka xilligii saddexaadna waxaa wada dhintay qarankii reer binu Israa'iil, Haaruun, iyo Muuse. Kuwanu waa saddex taariikhood oo isbarbar socda, kuwaas oo “xariiq ka korreysa xariiq” mid waliba u taagan yahay 1844 ilaa

1863—taariikhda malaa’igta saddexaad, taas oo iyaduna markeeda u taagan 9/11 ilaa sharciga Axadda, iyo xilliga Bentakostiga marka biyaha samatabbixinta la shubo.

Muuse wuxuu joogaa labada kacdoon ee Kaadeesh, kacdoonnada Kaadeeshna labaduba waa dhagax-gunta u ah xilliyadooda kala gaarka ah. Labaduba waxay metelaan 1863, taas oo iyaduna ah dhagax-guntii xilligii malaa’igta saddexaad, oo ka bilaabma alfa ee 1844 ilaa dhagax-gunta ee 1863. Marka la tixgeliyo iftiinka yaabka leh ee dhagaxa ka bilaabma aasaaska kuna dhammaada dhagax-gunta, waxaa la garanayaa in dhagax-guntu had iyo jeer si nebiyaysan uga weyn yahay. Dhibcaha yar ee bilowga xilligii Bentakostiga, kuwaas oo horseedaya daadinta buuxda ee dhagax-gunta maalintii Bentakostiga, ayaa runtaan muujinaya.

9/11-kii, rusheyntu way bilaabatay, waxayna ku dhammaanaysaa daadinta buuxda ee xeerka Axadda. Runtaani waxay aqoonsanaysaa in dembigii Muuse ee Kaadeesh-ta labaad iyo oomeega uu ahaa dembi ka weyn kacdoonkii Kaadeesh-tii koowaad ee alfa. Kacdoonkii alfa wuxuu soo saaray dhimashada qaran dhan, halka kacdoonkii oomeega uu soo saaray dhimashada hal nin (Muuse), hase yeeshee dembiga ninkaas keliyihiis ah ayaa ka weynaa dembigii wadajirka ahaa ee qaran dhan. Ninka dembaabaa wuu dhintaa, heerkaasna wax kala duwanaansho ah kama jiro dembiyada Muuse iyo kuwa Israa’iili kale oo kasta; laakiin si nebiyaysan, Muuse markuu Masiixa mar labaad ku dhuftay waxay ahayd wax ka sii weyn, waayo waxay ahayd dhagaxii gunaanadka ee muddadaas afartan sano ah.

Kacdoonkii Muuse ee Kaadeeshii omega-ta labaad waxay ahayd dembi ka weyn kacdoonkii reer binu Israa’iil ee ay ku diideen farriintii Yashuuca iyo Kaaleeb. Muuse si nebiyad ahaan ah ayuu u taagan yahay 1863, halkaas oo uu cidlada ugu dhinto kacdoonkiisa aawadiis. Muuse sidoo kale wuxuu u taagan yahay 1863, halkaas oo dadkii axdiga hore ay cidlada ugu dhinteen kacdoonkoodii aawadiis, hase yeeshee Muuse kama uu qaybgelin kacdoonkaas. 1863 waxay la jaanqaaddaa sharciga Axadda, sidaas oo kale waxaa la jaanqaadda kacdoonkii Haaruun ee dibiga dahabka ah. Taariikhdaas, oo la jaanqaadda Kaadeesh, 1863, iyo sharciga Axadda, Muuse wuxuu ku tukanayaa inuu arko ammaanta Ilaah.

Qaadeesh waxay u taagan tahay 1863, Muuse-na wuxuu joogaa labada Qaadeeshba; sidaas darteed, markhaatiyaasha Kitaabka Quduuska ah ee laba ah, oo labaduba ah dhagaxyada madaxda, ayaynu ku adkaynaynaa in muddada saddexaad ee afartan sannadood, oo aan ku dhammaanayn Qaadeesh, ay sidoo kale u taagan tahay 1863. Halkaas “Muuse aan quduus laga dhigin” wuxuu mar kale iskutallaabta ku qodbayaa Masiixa, maadaama uu diidayo Dhagaxa. Sannadka 1863, iyo bixintii Sharciga ee Siinay, “Muuse quduus laga dhigay” wuxuu raadinayaa dabecadda Ilaah. Sannadka 1863 Muuse wuxuu metelaa bikrad caqli leh iyo weliba bikrad nacas ah.

“Farrisiigii iyo cashuurqaadihii waxay matalaan laba dabaqadood oo waaweyn oo ay u kala baxaan kuwa u yimaada inay Ilaah caabudaan. Labadooda wakiil ee ugu horreeya waxaa laga helayaa labadii carruur ee ugu horreeyey ee dunida ku dhashay.” Christ’s Object Lessons, 152.

Qadeesh iyo 1863, Muuse waxa uu u taagan yahay “laba qaybood oo waaweyn oo ay u kala baxaan kuwa” “Ilaah caabuda”. Muuse waa tusaale ka mid ah boqol iyo afartan iyo afarta kun, sida uu Butrosna yahay.

“Koox kasta oo ay matalaan Farrisiigii iyo cashuurqaadihiiba waxaa taariikhda rasuul Butros ku jira cashar loogu talagalay. Bilowgii xertiisnimadiisa Butros wuxuu isu haystay mid xoog leh. Sida Farrisiigii oo kale, qiyaastiisa gaarka ah wuxuu ahaa ‘aan la mid ahayn dadka kale.’ Markii Masiixu, habeenkii ka horreeyay khiyaamadiisa, hore ugu sii digay xertiisii, isagoo leh, ‘Dhammaantiin caawa waad iga xumaan doontaan,’ Butros si kalsooni leh ayuu u caddeeyey, ‘In kastoo dhammaan ay kaa xumaadaan, anna maya.’ Markos 14:27, 29. Butros khatartiisa gaarka ah ma uu aqoon. Isku-kalsoonaantiisii ayaa marin habaabisay. Wuxuu isu haystay inuu awoodi karo inuu iska caabiyo jirraabadda; laakiin saacado yar gudahood ayaa imtixaankii yimid, oo habaar iyo dhaar ayuu Sayidkiisii ku dafiray.” Christ’s Object Lessons, 152.

Wakhtiga sharciga Axadda, oo ah 1863, Butros waxa uu matalaa laba dabaqadood. Kuwa hela calaamadda bahalka ama kuwa hela shaabadda Ilaah. Markii Ciise beddelay magaca Simoon oo uu ka dhigay Butros, taas waxay astaan u ahayd boqol iyo afartan iyo afarta kun. Fahamkaas waxa sidoo kale astaan u ah marka magaca Butros lagu dhufto iyadoo la adeegsanayo tirada ka timaadda booska xarafka ee alifbeetada Ingiriisiga. Haddii aynu isla farsamadaas ku dabaqno 1863, waxaynu helaynaa 144.

Laba ka mid ah saddexda astaamood ee Muuse oo la jaanqaadaya 1863, waxay caddeeyaan in muddada saddexaadna ay khasab tahay inay iyaduna la jaanqaaddo. Labada sadar ee Qaadeesh waxay tilmaamayaan sheekada bikradaha xigmadda leh iyo kuwa nacasyada ah, muddada saddexaadna waxay tilmaamaysaa isku day lagu adeegsanayo dadaalka aadanaha si loo fuliyo hawl Ilaah leedahay. In lagu kalsoonaado xoogga aadanaha, sida Muuse ugu kalsoonaaday Masriigii, waxay ka dhigan tahay kalsooni lagu qabo awoodda aadanaha oo ka sarreysa awoodda la magacaabay.

Walaasha White waxay sheegaysaa in ninkeedu “xidhiidhkiisii uu la lahaa dadka Ilaah uu, dhinacyo qaarkood, la mid ahaa kii Muuse la lahaa Israa’iil.” Sannadkii 1863, Muuse waxaa metelayay James White. Sannadkii 1863, James White wuxuu dilayaa Masri, isagoo Masiixa mar labaad garaacaya oo u ducaynaya fallaagadii diiday farriintii “nasashada” ee ay hore u dhigeen Yashuuca iyo Kaaleeb. Muuse waa labadaba bikrad nacas ah markii uu Dhagaxa mar labaad garaacay iyo bikrad caqli leh markii uu u shafeecay fallaagadii Israa’iil.

Waxaannu maqaalkan ku soo gunaanadi doonnaa tuduca ku jira Tirintii afar iyo tobnaad, halkaas oo Muuse joogo 1863, markii isaga la siiyey aragti ku saabsan ammaanta Ilaah ee taariikhda isbarbar socota ee ay matalayso kacdoonkii dibiga dahabka ah.

Qoraalkaas Rabbigu wuxuu ku weydiinayaa “ilaa goormee” ay khasab ku ahaan doonto inuu la macaamilo kuwa fallaagada ah ee Israa’iil, taas oo ah isla su’aashii Ishacyaah Rabbiga weydiyey cutubka lixaad. Ogow in kitaabka Tirintii uu taariikhdan dhigay xilligii dhulku ku iftiimayay ammaanta Ilaah, sida malaa’igtuna ay ku tilmaameen aayadda saddexaad ee Ishacyaah 6. 9/11 wuxuu ahaa dhagaxii aasaaska ee taariikhda 1844 ilaa 1863, sharciga Axadduna waa dhagaxa madaxa. Deegaanka ku jira Tirintii wax ka yar ma aha sawir ka mid ah gabayga ama masaalka beerta canabka ah, maadaama Israa’iiltii hore laga gudbayo iyadoo Rabbigu axdi la gelayo Yashuuca.

Oo shirkiina oo dhammu codkoodii bay kor u qaadeen, wayna qayliyeen; oo dadkiina habeenkaas way ooyeen. Oo reer binu Israa'iil oo dhammu Muuse iyo Haaruun bay ka gunuunaceen; oo shirkiina oo dhammu wuxuu ku yidhi iyagii, Haddii Ilaah doonayo, bal inaynu ku dhiman lahayn dalkii Masar! ama haddii Ilaah doonayo, bal inaynu cidladan ku dhiman lahayn! Oo bal maxaa Rabbigu inoogu keenay dalkanu, inaynu seef ku dhacno, oo naagaheenna iyo carruurteennuna booli u noqdaan? Sow inooma roona inaynu Masar ku noqonno? Oo iyagu waxay isku yidhaahdeen, Aynu madax samaysanno, oo aynu Masar ku noqonno.

Markaasaa Muuse iyo Haaruun wejigoodii ayay ku dhaceen dhammaan shirka ururka reer binu Israa'iil hortiisa. Yashuuca ina Nuun iyo Kaaleeb ina Yefunnehna, kuwaas oo ka mid ahaa kuwii dalka soo basaasay, dharkoodii ayay jeexjeexeen. Oo waxay la hadleen ururkii reer binu Israa'iil oo dhan, iyagoo leh,

Dhulkii aannu dhex marnay si aannu u soo baadhno waa dhul aad iyo aad u wanaagsan. Haddii Rabbigu nagu farxo, markaas isagu wuxuu ina gelin doonaa dhulkan, wuuna ina siin doonaa; waana dhul caano iyo malab la durduraya. Keliya Rabbiga ha ku caasiyoobina, hana ka baqina dadka dalka deggan; waayo, iyagu waxay inoo yihiin sida kibis; gaashaankoodii waa ka tegey, Rabbiguna waa inala jiraa; ha ka cabsanina iyaga.

Laakiinse shirki oo dhammu waxay ku amreen in dhagax lagu dilo. Markaasaa ammaantii Rabbigu ka muuqatay teendhada shirka hortooda reer binu Israa'iil oo dhan. Rabbiguna wuxuu Muuse ku yidhi, Ilaa goormay dadkani iga cadhaysiinayaan? Oo ilaa goormay i rumaysan waayi doonaan, calaamooyinkii aan dhexdooda ku dhex muujiyey oo dhan aawadood?

Waxaan ku dhufan doonaa belaayo, oo waan ka dhaxal tirin doonaa, adigana waxaan kaa dhigi doonaa quruun ka weyn oo ka itaal badan iyaga.

Markaasaa Muuse Rabbiga ku yidhi, Haddaba Masriyiintu way maqli doonaan arrintan, maxaa yeelay adigu dadkaagan xooggaaga ayaad dhexdooda kaga soo bixisay; oo waxay u sheegi doonaan dadka deggan dalkanna; waayo, waxay maqleen in adiga Rabbiiyow aad dadkan ku dhex jirto, in adiga Rabbiiyow fool ka fool lagu arko, in daruurtaaduna korkooda taagan tahay, iyo in aad hortooda ku socoto, maalinnimana tiir daruur ah, habeenkiina tiir dab ah. Haddaba haddaad dadkan oo dhan sidii nin keliya u laysid, markaas quruumaha maqlay warkaaga waxay odhan doonaan, Rabbigu ma uu kari karin inuu dadkan geliyo dalkii uu ugu dhaartay, sidaas daraaddeed ayuu cidlada ugu laayay.

Haddaba, waan ku baryayaaye, xoogga Rabbigay ha weynaado, sidii aad u hadashay oo kale, adigoo leh, Rabbigu waa dulqaad badan yahay, waana naxariis badan yahay, isagoo cafiya xumaanta iyo xadgudubka, laakiinse sinaba eedlaha ugama dhigo mid aan eed lahayn, isagoo xumaanta aabbayaasha ku booqda carruurta tan iyo farcanka saddexaad iyo afraad. Haddaba waan ku baryayaaye, xumaanta dadkan u saamax sida ay u weyn tahay naxariistaadu, sidii aad dadkan uga cafiday tan iyo Masar ilaa imminka.

Markaasaa Rabbigu yidhi, Waan ku cafiyey sida eraygaagu yahay; hase yeeshee, sida runta ah ee aan noolahay, dhulka oo dhammu waxaa ka buuxsami doona ammaanta Rabbiga.

Maxaa yeelay nimankaas oo dhan oo arkay ammaantayda iyo calaamooyinkaygii aan ku sameeyey Masar iyo cidlada, oo imminkana toban jeer i tijaabiyey, oo aan codkayga dhegaysan, hubaal ma ay arki doonaan dalkii aan ugu dhaartay awowayaashood, oo kuwa igu cadhaysiiyeyna midkoodna ma arki doono. Laakiinse addoonkayga Kaaleb, maxaa yeelay ruux kale ayuu watay, oo si buuxda buu ii raacay, isaga ayaan gelin doonaa dalkii uu tegey; farcankiisuna wuu dhaxli doonaa. (Haddaba reer Caamaaleq iyo reer Kancaan waxay degganaayeen dooxada.) Berrito jeesta, oo cidlada u baxa jidka Badda Cas.

Markaasaa Rabbigu wuxuu la hadlay Muuse iyo Haaruun, isagoo leh, Ilaa goormaan u dulqaadanayaa ururkan sharka leh oo iga gunuunacaya? Waxaan maqlay gunuunaca reer binu Israa'iil ee ay igaga gunuunacayaan. Waxaad ku tidhaahdaan, Sida runta ah ee aan u noolahay, ayaa Rabbigu leeyahay, sidaad dhegahayga uga hadasheen ayaan idinku samayn doonaa: Meydadkiinnu waxay ku dhici doonaan cidladan; kulligiin intii la idin tiriyey, sida tiradiinna oo dhan ahayd, laga bilaabo kuwii labaaatan sannadood jira iyo ka sii weyn, kuwaas oo iga gunuunacay, hubaal ma geli doontaan dalka aan ku dhaartay inaan idinka dejiyo dhexdiisa, marka laga reebo Kaaleb ina Yefunne iyo Yashuuca ina Nuun. Laakiinse carruurtiinna yaryar oo aad tidhaahdeen waa la qabsan doonaa, iyaga ayaan gelin doonaa, oo waxay garan doonaan dalka aad quudhsateen. Laakiinse idinka, meydadkiinnu waxay ku dhici doonaan cidladan. Carruurtiinnuna waxay cidlada ku wareegi doonaan afartan sannadood, oo waxay qaadi doonaan sinooyinkiinna, ilaa meydadkiinnu ku baabba'aaan cidlada. Sida tirada maalmaha aad dalka u basaasteen, oo ah afartan maalmood, maalin kasta sannadkeed, ayaad xumaatooyinkiinna u qaadi doontaan, oo ah afartan sannadood, oo waxaad garan doontaan jebintayda ballanka.

Aniga Rabbiga ahu waan idhi, sida xaqiiqada ahna waan ku samayn doonaa shirqoolkan shar leh oo dhan oo iga gees isu soo urursaday; cidladaan dhexdeeda ayay ku baabbi'i doonaan, oo halkaas ayay ku dhiman doonaan. Oo nimankii Muuse diray inay dalka soo basaastaan, kuwaas oo soo noqday oo ururka oo dhan ka gunuunacsiiyey isaga, iyagoo dalka ka keenay war xun oo been-abuur ah, xataa nimankaas warbixinta xun ka keenay dalka, waxay ku dhinteen belaayo Rabbiga hortiisa.

Laakiinse Yashuuca ina Nuun, iyo Kaaleb ina Yefunneh, oo ka mid ahaa nimankii u baxay inay dalka sahamiyaan, way sii noolaadeen. Tirintii 14:1–38.

Waxaan sii wadi doonaa fikradahan maqaalka xiga.